

УДК:81'22+81'373.612.2

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ
СТВОРЕННЯ ОБРАЗНОСТІ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ (НА
МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ГАРПЕР ЛІ "ВБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА")**

Тадля К. В.

e-mail: kristinatadlya@gmail.com

Хмельницький Національний Університет, Україна, Хмельницький

У статті проаналізовано причини та труднощі передачі стилістичних засобів. Установлено основні ознаки образності художнього твору. Досліджено специфіку вибору перекладачем тих чи інших відповідників стилістично забарвленої лексики. Розглянуто необхідність адекватної передачі образної інформації художнього твору, як основного аспекту для вивчення перекладу образних засобів. Для аналізу основних стилістичних засобів обрано роман Гарпер Лі "Вбити пересмішника". Проведено порівняльний аналіз образних засобів використаних автором в оригіналі твору та перекладачем. В статті також розглядаються перекладацькі трансформації, якими користується перекладач для досягнення адекватного перекладу.

Ключові слова: стилістичні прийоми, образність, трансформації, експресивна лексика.

Тадля К. В. Особенности перевода стилистических приемов создания образности в авторском дискурсе (на материале романа Харпер Ли "Убить пересмешника") / Хмельницкий Национальный Университет, Украина, Хмельницкий

В статье проанализированы причины и трудности передачи стилистических средств. Установлены основные признаки образности художественного произведения. Исследована

специфика выбора переводчиком тех или иных соответствий стилистически окрашенной лексики. Рассмотрена необходимость адекватной передачи образной информации художественного произведения, как основного аспекта для изучения перевода образных средств. Для анализа основных стилистических средств выбран роман Харпер Ли "Убить пересмешника". Проведен сравнительный анализ образных средств использованных автором в оригинале произведения и переводчиком. В статье также рассматриваются переводческие трансформации, которыми пользуется переводчик для достижения адекватного перевода.

Ключевые слова: стилистические приемы, образность, трансформации, экспрессивная лексика.

K. V. Tadya Stylistic methods of translating figurative means in the author's discourse on the material of Harper Lee's novel "To Kill a Mockingbird" / Khmelnytskyi National University, Ukraine, Khmelnytskyi.

The article analyzes the reasons and difficulties of transferring stylistic means. The main features of the imagery of the work of art are established. The specifics of the translator's choice of certain equivalents of stylistically colored vocabulary are studied. The necessity of adequate transfer of figurative information of a work of art as the main aspect for studying the translation of figurative means is considered. Harper Lee's novel "To Kill a Mockingbird" was chosen to analyze the main stylistic means. A comparative analysis of figurative means used by the author in the original work and the translator. To guarantee the adequate variant of translation, the translator usually restores to some lexical and stylistic transformations.

Key words: stylistic devices, imagery, transformations, expressive vocabulary.

Вступ. Згідно сучасної теорії перекладу, ціль перекладу — це встановлення максимально близьких відносин між цільовим і вихідним текстом. Перекладач може або в точності повторити оригінал, або створити в процесі перекладу свою інтерпретацію даного тексту, що має аналогічне емоційне навантаження [1]. Перекладач художньої літератури, щоб передати це навантаження, відтворює стилістику автора тексту оригіналу, не дотримуючись формальної точності. Головним при цьому є передача образності, а не точності, емоційності, ніж інформаційності. На цьому шляху перекладач обов'язково стикається з проблемами відтворення стилістичних засобів тексту.

Зі стрімким зростанням майстерності художнього перекладу підвищуються і вимоги до нього. Щоразу з'являються нові якості оцінки перекладу. Для перекладача художнього тексту є важливим не тільки, чи досягнуто змістовної відповідності оригіналу, інформативності, але й яким способом відтворена ця відповідність, якими стилістичними засобами мови це досягається [2]. Отже, в тексті перекладач має відтворити семантику оригіналу, значення мовних образів, їх стилістичну еквівалентність оригіналові, що й підкреслює актуальність даного дослідження.

Перекладам стилістичних засобів присвячено багато праць таких науковців, як О. Галич, Т. Казакова, В. Карабан, І. Арнольд, І. Гальперін.

Формулювання мети статті та завдань. Мета даного дослідження полягає у ґрунтовному аналізі стилістичних засобів з тексту художнього твору. Досягнення мети полягає у виконанні таких завдань: розглянути основні засади та концепції вивчення понять “образність та стилістичний засіб”; прослідкувати специфічні

тенденції вживання стилістичних засобів у художньому творі; здійснити аналіз виявлених стилістичних особливостей у романі.

Наукова новизна роботи полягає у спробі комплексного перекладознавчого дослідження стилістичних засобів зазначеного роману Гарпер Лі. Світ художньої літератури - це світ, в якому дійсність є певною мірою авторська вигадка, а значить, в художньому стилі мовлення найголовнішу роль відіграє образність. Для перекладача є надважким завданням зберегти образ, правильно передати його. У цьому він керується певними стилістичними засобами. В межах усього художнього твору його структурні елементи, тропи зокрема, – важливі не стільки самі по собі, скільки у втіленні авторського задуму образності [3, с. 32]. Отже, закономірно постає потреба в перекладознавчому вивченні їх особливостей з позицій цілісності, комплексності та художньо-естетичної цінності.

Виклад основного матеріалу. На шляху передачі образності та емоційності у перекладача постає завдання правильного відтворення стилістичних засобів тексту, оскільки стиль художнього твору характеризується певним набором експресивних засобів та спеціальних “технологій” їх використання. Найбільш цікавими і різноманітними розрядами стилістичних прийомів є прийоми, які використовуються на лексичному, фонетичному, синтаксичному рівнях.

У даній роботі в якості дослідження стилістичних прийомів приводиться аналіз стилістичних засобів у відомому романі американської письменниці Гарпер Лі “To kill a Mockingbird”(“Убити пересмішника”) [4], перш за все через його велику популярність як в англomовного читача, так і у вітчизняного. Роман можна без перебільшення назвати одним з найбільш значущих і відомих

літературних творів ХХ століття. У досліджуваному тексті роману наявний цілий спектр стилістичних фігур, зокрема метафори та повтори. Для аналізу образних засобів використано переклад Михайла Харенка [5].

Нижче розглянуто декілька прикладів метафор і їх перекладів з обраного твору, що представляються найбільш яскравими і цікавими з точки зору лінгвістичного оформлення та аналізу. У багатьох випадках оригінальне висловлювання і наявний переклад сильно відрізняються не тільки структурою висловлювання, але і переданим чином. Наприклад: “*your name is longer than you are*” – “твоє ім'я довше тебе самого” і “*climb into his skin and walk around in it*” – “влізти в його шкуру і походити в ній” ми спостерігаємо калькування оригінальної метафори.

У перекладі збережені образність, розмовний стиль, власне значення висловлювання. Образний вислів “*влізти в чиюсь шкуру*” в значенні “випробувати на собі негаразди іншої людини” існує та активно використовується в обох мовах, а іронія і жартівливість використання в розмовній мові слова “*довгий / long*” в значенні “*високий / tall*” у зверненні до людини зрозуміла читачам як англо-, так і українським, також зв'язок з ім'ям легко вгадується з контексту, завдяки чому дотримується одне з найважливіших вимог до перекладу тексту - викликати ті ж почуття і емоції, що передаються в оригіналі тексту.

У більшості ж випадків при зіткненні з метафорою перекладач змушений вдаватися до непрямого перекладу різного ступеня зміни і варіювання початкового тексту. Так, в прикладі “*the streets turned to red slope*” - “вулиці розкисали, під ногами хлюпала руда глина” ми можемо спостерігати зміну перекладачем граматичної структури — одна смислова група розбита на дві, щоб уникнути неправильного

розуміння з боку читача при прямому перекладі “вулиці перетворювалися в червону глину”, оскільки перетворення вулиці в глину погано вкладається в картину світу людини, в основному через кліматичні відмінності в реаліях (крім того, бруд, викликаний появою негоди, співвідноситься українською культурою швидше з чорним або коричневим кольором). Те ж саме відбувається в прикладі “*he was in a haze*” – “він ходив, як в тумані”, де, судячи зі зміни граматичної структури, метафора перекладачем перетворена в порівняння, тому, що в українській мові відсутній вираз “бути в тумані” в образному значенні забуття.

У прикладі “*if he held his mouth right*” – “якби він не говорив зайвого” ми спостерігаємо так званий антонімічний прийом перекладу, позитивне висловлювання замінено на негативне, як більш звичне для української мови в даному контексті.

У прикладах “*a storm of laughter broke loose*” – “всі покотилися зі сміху”, “*sheer horror flooded her face*” – “її всю перекосило від жаху”, “*when they show the faintest symptoms of wanting*” – “будь у них хоч на гріш бажання”, “*Jem's head at times was transparent*” – “іноді я бачила Джима наскрізь” застосовується метод знаходження перекладацького еквівалента, при якому, зважаючи на неможливість адекватно передати ідею тим же чином, що і в оригіналі, створюється інший, в більшому чи меншому ступені еквівалентний ситуативний контекст і підбирається відповідна метафора чи сталий вираз в мові.

Так, образи сміху і шторму не пов'язані в розумінні українського читача, більш звичним є образна конотація поведінки суб'єкта - від сміху можна покотитися, падати, вмирати, лопнути і так далі. У випадку з конотацією «жаху», можна з упевненістю сказати, що читачеві більш зрозуміло віднесення подібних виразів почуттів і

емоцій до категорій стану в безособових реченнях. Далі, в українській мові відсутня образність вираження “*проявляти хоч якісь симптоми*” (“*show the faintest symptoms*” в оригінальному тексті), в українській культурі “*симптоми*” швидше асоціюються з прямим значенням - захворюванням фізичним або психічним, внаслідок чого з метою донесення ідеї використано знайоме всім носіям мови образний вислів «мати хоч на гріш».

Також виправдана заміна “*transparent head*” в англійському на “*бачити наскрізь*” в українській мові і викликана цим вимушена заміна граматичної структури і суб'єкта в реченні, оскільки людина з “*прозорою головою*” не представляється читачеві людиною, хід думок якої очевидний. Конотації такого виразу будуть варіюватися від “*легковажної, безтурботної людини*” до “*людини з відсутністю думок*”.

Приклад “*ground, sky and houses melted into a mad palette*” – “*земля, небо, будинки в шаленому вирі злилися перед очима*” ілюструє метод лексичної заміни. Зважаючи на неможливість передати конструкцію “*melted into*” буквальним значенням (“*розтанули в*”) як найвищою мірою незрозумілим і чужим для українського читача, вводиться контекстуальний синонім – “*злилися в*”. Поряд з цим, використано лексичне додавання – “*перед очима*”, органічно вписався в граматичну структуру і створений образ.

У романі зображено проблему “Низького походження” Це значить, що у таких людей низький не тільки матеріальний рівень, але й соціальний статус. У них немає загальноприйнятих систем цінностей, відносин та форм поведінки. Автор характеризує їх на прикладі родини Юелів: “*Little Chuck Little was another member of the population who didn't know where his next meal was coming from, but he was a born gentleman*”.

М. Харенко перекладає таким чином: *“Коротун, як і чимало інших його земляків, снідаючи, не знав, де йому пощастить пообідати, але він мав удачу справжнього джентльмена.”* Перекладач вдається до смислового розвитку *“як і чимало інших його земляків”*. Також він наводить цікавий відповідник *“Коротун”*.

Метафоризація застосована в прикладах *“I towered over him”* – *“він був набагато нижчим на зріст”*, *“my memory came alive”* – *“пам'ятаю, ...”* і *“raised on fish food”* – *“зроду не їв досита”*. Можливо, перекладачеві таким чином хотілося уникнути семантичної або лексичної перевантаженості тексту перекладу. У випадку з виразом *“вирощений на кормі для риб”* це виправдано ще й тим фактом, що українському читачеві образ людини, *“вирощеного на кормі для риб”*, не випаде цілком таким же, як англomовному читачеві — в англійській мові ця метафора закріплена в мові і свідомості більшості людей. При цьому, на жаль, красу і яскравість мовного вираження майже повністю втрачено, як і його метафоричність.

В оригіналі також можна знайти повторення, наприклад: *“Maycomb was an old town, but it was a tired old town when I first knew it”*. У перекладі Михайла Харенка це передано таким чином: *“Мейкомб — старе місто, печать старечої втоми вже лежала на ньому, коли я вперше його побачила”*. Перекладач вдало уникає повторення дієслів *“was...was”*, номіналізує прикметник *“tired”*, додає новий суб'єкт, який відразу ж метафоризує *“печать лежала”*. Також він конкретизує дію *“побачила”*. В цілому, перекладач, щоб експресивно передати речення, застосовує додавання, логічний розвиток, заміну частини мови, вилучення та конкретизацію.

Висновки. Проведений аналіз показав, що перекладач повинен володіти не тільки мовою перекладу, а й культурами носіїв даних

мов, щоб найбільш ефективно застосовувати прийоми перетворення для створення правильного перекладу стосовно тексту оригіналу. На прикладах аналізу метафор та повтору, ми можемо сказати, що стилістичні засоби неможливо адекватно передати без застосування перекладацьких трансформацій, наведення аналогів та відповідників та інших лексичних та стилістичних змін.

Література:

1. Паршин А. С. (2002). Теорія і практика перекладу. *Р. Валент*.
2. Боднар О. Б. (2012). Творча винахідливість перекладача у стилістичному аспекті. *Науковий Блог*.
3. Матвеева Т.П. (1993). Семантичні і функціональні особливості різноструктурної метафори М. Коцюбинського. *Вид-во Ізмаїл. пед. ін-ту*.
4. Гарпер Лі. (1975). Убити пересмішника Роман. Пер. з англ. Михайла Харенка. *Вид-во ЦК ЛКСМУ "Молодь", – 270с.*
5. Harper, L. (1960). *To Kill a Mockingbird*. Lee Harper; *published by J. B. Lippincott*, – 296 p.

References:

1. Parshin A. S. (2002). Teorija i praktika perekladu [Theory and practice of translation]. *R. Valent* [R. Valent], [in Ukrainian].
2. Bodnar O. B. (2012). Tvorcha vinahidlivist' perekladacha u stilistichnomu aspekti [Creative ingenuity of the translator in the stylistic aspect]. *Naukovij Blog* [Scientific Blog], [in Ukrainian].
3. Matveeva T.P. (1993). Semantichni i funkcional'ni osoblivosti riznostrukturnoi metafori M. Kocjubins'kogo [Matveeva T.P. Semantic and functional features of multistructural metaphor of M. Kotsyubynsky]. *Vid-vo Izmail. ped. in-tu* [Izmail ped. Inst. Publishing House], [in Ukrainian].

4. Harper Li. (1975). Ubiti peresmishnika Roman. Per. z angl. Mihajla Harenka [Harper Lee. To Kill a Mockingbird Roman. Trans. from English Mikhail Kharenko]. *Vid-vo CK LKSMU "Molod"* [Published by the Central Committee of the LKSMU "Youth"], - 270p. [in Ukrainian].
5. Harper, L. (1960). To Kill a Mockingbird / Lee Harper; *published by J. B. Lippincott*, - 296 p. [in English].